

Mennta- og barnamálaráðuneyti
Sölvhólsögötu 4
101 Reykjavík
Skilað í samráðsgátt stjórnvalda.

Reykjavík, 10. mars 2023.

Efni: Umsögn við áform um frumvarp til laga um þjónustustofnun á sviði menntamála sem liggur fyrir í samráðsgátt stjórnvalda.

Félagsráðgjafafélag Íslands þakkar fyrir tækifæri til að veita umsögn vegna áforma mennta- og barnamálaráðuneytis varðandi frumvarp til laga um þjónustustofnun á sviði menntamála sem liggur fyrir í samráðsgátt stjórnvalda. Félagið fagnar áformum um nýja þjónustustofnun á sviði menntamála en félagið hefur áður veitt umsögn dagsett 31. október 2022 vegna áforma ráðuneytisins varðandi heildarlög um skólaþjónustu og nýja þjónustustofnun. Félagið styður áfram þau markmið sem komu fram í þeim áformum sem voru til samráðs í október 2022 enda getur heildarlöggjöf stutt við innleiðingu nýrra laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna sem tóku gildi um síðustu áramót. Félagsráðgjafafélag Íslands vill ítreka mikilvægi þess að sú sérfræðipækning sem liggur hjá starfsfólki Menntamálastofnunar færist yfir til nýrrar stofnunar því það getur tekið mörg ár að byggja upp starfhæfa stofnun. Ný stofnun á sviði menntamála þarf að veita skólasamfélaginu þjónustu, faglega ráðgjöf og stuðning auk þess að vera styðjandi bakhjarl skólaþróunar.

Félagsráðgjafafélag Íslands hefur ítrekað bent á mikilvægi faglegs stuðnings á öllum skólastigum sem byggir á heildarnálgun, víðeigandi farvegi og félagsráðgjöf í skólastarfi. Með því að efla skólastarfið í þágu barna og fjölskyldna með þverfaglegri þjónustu verður jafnframt stuðlað að aukinni hagræðingu í skólakerfinu.

Eins og félagið hefur áður bent á er lítið á skólann sem undirstöðu velsældar einstaklings og samfélags en samhliða skólastefnu um skóla án aðgreininingar hefur félagsmótunarhlutverk skóla aukist og víkkað. Kjarnahlutverk kennara er að styrkja námsþroska og uppeldi skólabarnsins en vaxandi hlutfall greininga vegna félags- og tilfinningalegra örðugleika eða hegðunarvanda hefur áhrif á starf kennarans og líðan skólabarnsins¹ auk nýrra áskorana vegna vaxandi fjölbreytileika í nemendahópnum og þörf á sérþekkingu í málefni innflytjenda og flóttabarna. Félagið vill einnig minna á að í lögum um grunnskóla nr. 21/1977 og ráðgjafar- og sérfræðiþjónustu grunnskóla nr. 21/1980 voru ákvæði um að ráða félagsráðgjafa auk annarra fagstétta. Vegna skorts á félagsráðgjöfum voru aðrir smám saman ráðnir í störf² en námsráðgjöf var fyrst lögfest í grunnskólalögum nr. 49/1991. Við endurskoðun grunnskólalaga árið 1995 var lögð áhersla á heildæna sýn á nemandann innan skólans og að samræma vinnulag skóla og annarra stofnana sem koma að stuðningi við nemendur, meðal annars félagsþjónustu og heilsugæslu. Í lögum um grunnskóla, nr. 91/2008 er kveðið á um skyldu sveitarfélaga til að tryggja að skólaþjónusta sé veitt í grunnskólum, þrátt fyrir það hefur áherslan verið á sérfræðiþjónustu utan skóla. Skólastjórnendur benda hins vegar á að það vanti sérfræðinga inn í skóla til að fást við vandamál nemenda, s.s. sálfræðinga og félagsráðgjafa³.

Sem fyrr vill Félagsráðgjafafélag Íslands áréttta nauðsyn þess að að bæta faglega þjónustu við nemendur á öllum skólastigum til að tryggja jöfn tækifæri allra til náms, liður í því er að tryggja aðgang að félagsráðgjöf. Þar má sérstaklega nefna þjónustu við börn í viðkvæmri stöðu s.s.

¹ Skóla- og frístundaráð Reykjavíkurborgar (2017). Nýliðun og bætt starfsumhverfi grunnskólakennara (skýrsla starfshóps um nýliðun og bætt starfsumhverfi grunnskólakennara). Reykjavík: höfundur.

² Ella Kristín Karlsdóttir, Guðrún H. Sederholm, Sigrún Júlíusdóttir & Valgerður Halldórsdóttir (2005). Félagsráðgjöf – hluti af faglegri þjónustu á öllum skólastigum: Greinargerð um þróun skólafélagsráðgjafar á Íslandi. Óbirt skýrsla.

³ Sjá t.d. skýrslu Innri endurskoðun Reykjavíkur. (2019). Grunnskólar Reykjavíkur. Úthlutun fjárhagsramma og rekstur. Sótt 28.1.2019 af https://reykjavik.is/sites/default/files/ymis_skjol/skjol_utgefid_efni/ie18050002_-_grunnskolar_reykjavikur_uthlutun_fjarhagsramma_og_rekstur.pdf

vegna námsörðugleika, fötlunar og jaðarstöðu í félagahópnum sem tengist fátækt og einelti, menningarmun eða vegna áfalla í fjölskyldu, svo sem skilnaðar og andláts. Það er mikilvægt að sinna félagslegum og persónulegum vanda nemenda á markvissan hátt í gegnum kerfasamstarf við aðrar velferðarstofnanir á sama tíma og unnið er að forvörnum. Aukið fagafl innan skóla er til þess fallið að létta álagi á kennurum og gera þeim kleift að einbeita sér að kennslu. Með auknum fagstyrk innan skóla er jafnframt komist nær því að tryggja þau mannréttindasjónarmið að öll fái jöfn tækifæri til náms⁴. Félagráðgjafar hafa heildarsýn að leiðarljósi í vinnu sinni með fólki og leita leiða til þess að tengja saman þjónustukerfi og þannig ná fram aukinni skilvirkni í þjónustu með samstarfi og samþættingu þjónustu sem veitt er af ólíkum þjónustukerfum og stofnunum samfélagsins. Þeir ættu því að vera ein af lykilstéttum innan skólakerfisins.

Eins og fram kemur í 1. gr. þeirra frumvarpsdraga sem nú liggja fyrir í samráðsgátt stjórnvalda er um að ræða þjónustu- og þekkingarmiðstöð sem starfar í þágu barna og ungmenna á sviði fræðslu- og menntamála. Einnig kemur fram að stofnunni er ætlað að styðja við skólustarf og skólaþjónustu um allt land. Í ákvæði til bráðabirgða koma fram áform um að leggja niður öll störf Menntamálastofnunar en ráðherra veitt heimild til að flytja forstjóra Menntamálastofnunar í embætti forstjóra nýrrar stofnunar. Félagið hvetur ráðuneytið til að endurskoða áform um að leggja niður öll störf í ljósi hins mikilvæga hlutverks sem nýrri stofnun er ætlað að sinna. Til að tryggja starfshæfni nýrrar þjónustustofnunar þarf sérfræðiþekking að flytjast yfir í nýja stofnun en sú þekking liggur hjá starfsfólki Menntamálastofnunar. Ef litið er til þess hvernig staðið var að málum við flutning verkefna þegar Barnaverndarstofa var lögð niður og ný stofnun Barna- og fjölskyldustofa sett á laggirnar þá var starfsfólki boðin störf við nýja stofnun. Þannig færðist þekkingin yfir í nýja stofnun með starfsfólkinu og með því var hægt að tryggja starfshæfni hinnar nýju stofnunar.

Félagráðgjafafélag Íslands er tilbúið að taka þátt í þeirri vinnu sem er framundan varðandi nýja þjónustustofnun á sviði menntamála og heildarlöggjöf um skólaþjónustu til að jafna aðgengi nemenda, foreldra og starfsfólks skóla að skólaþjónustu, tryggja lágmarksþjónustu og að stuðningur og ráðgjöf sé í samræmi við þarfir allra nemenda óháð skólastigi. Félagið er jafnframt tilbúið að fylgja athugasemdum sínum eftir sé þess óskað.

Með vinsemd og virðingu,
f.h. stjórnar Félagráðgjafafélags Íslands

Steinunn Bergmann
Formaður

⁴ Sigrún Harðardóttir og Sigrún Júlíusdóttir. (2019). Opinber stefna, skólakerfið og hlutverk kennara: Viðbragðsbúnaður skólans. *Stjórnmal & stjórnsýsla*, 1(15), 113–134.